

Natur- och kulturturism i Norrbottens län, 2008-2013

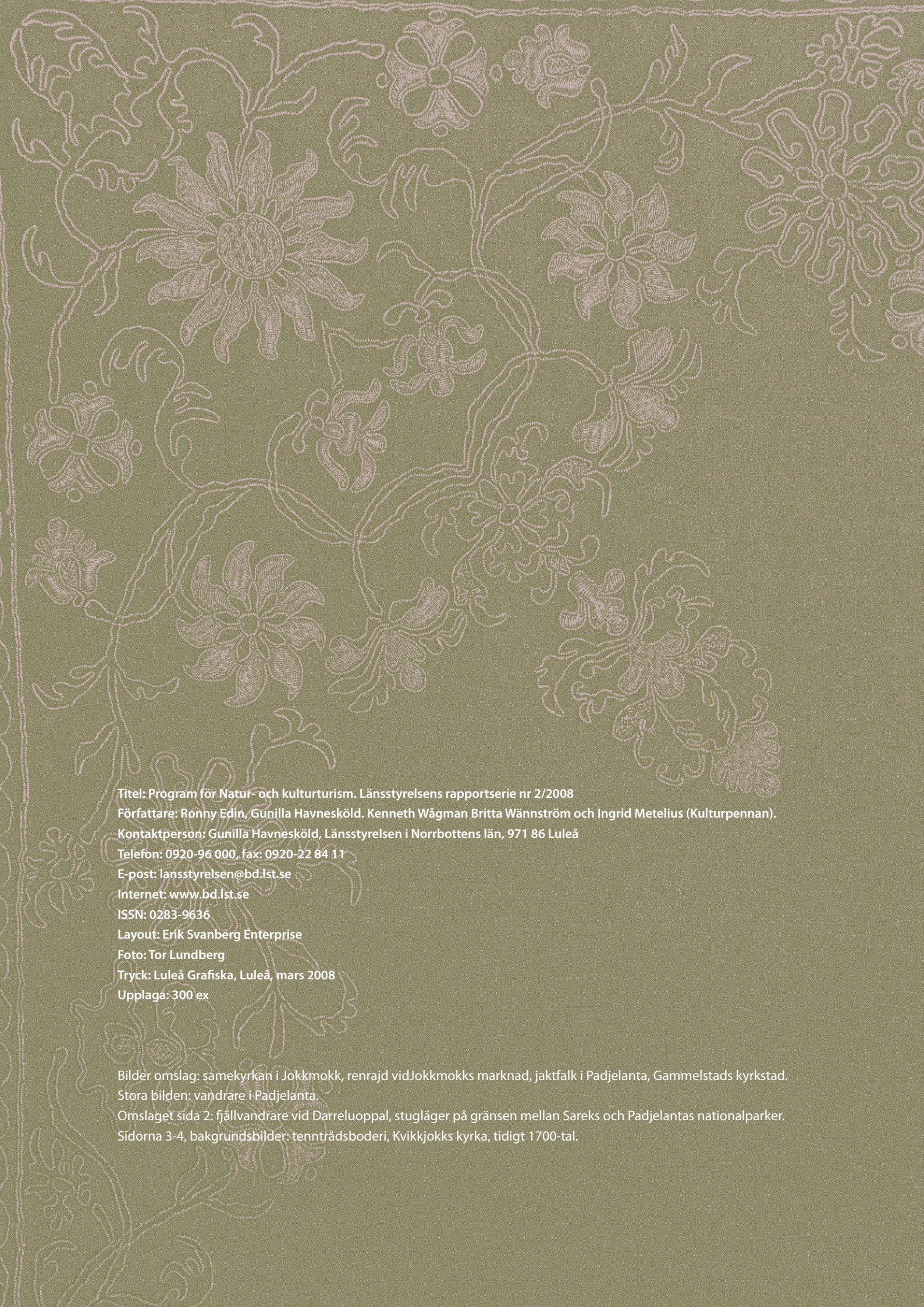
Länsstyrelsens rapportserie, nr 2/2008

Länsstyrelsen
Norrbotten

Natur- och kulturturism
i Norrbottens län,
2008-2013

Titel: Program för Natur- och kulturturism. Länsstyrelsens rapportserie nr 2/2008

Författare: Ronny Edin, Gunilla Havnesköld. Kenneth Wågman Britta Wännström och Ingrid Metelius (Kulturpennan).

Kontaktperson: Gunilla Havnesköld, Länsstyrelsen i Norrbottens län, 971 86 Luleå

Telefon: 0920-96 000, fax: 0920-22 84 11

E-post: länsstyrelsen@bd.lst.se

Internet: www.bd.lst.se

ISSN: 0283-9636

Layout: Erik Svanberg Enterprise

Foto: Tor Lundberg

Tryck: Luleå Grafiska, Luleå, mars 2008

Upplaga: 300 ex

Bilder omslag: samekyrkan i Jokkmokk, renrajd vid Jokkmokks marknad, jaktfalk i Padjelanta, Gammelstads kyrkstad.
Stora bilden: vandrare i Padjelanta.

Omslaget sida 2: fjällvandrare vid Darreluoppal, stugläger på gränsen mellan Sareks och Padjelantas nationalparker.
Sidorna 3-4, bakgrundsbilder: tennträdsboderi, Kvikkjokks kyrka, tidigt 1700-tal.

1 Inledning/bakgrund	7
Uppdraget	7
Koppling till andra program	7
Syfte och avgränsningar	9
Metod	9
Definitioner	9
2 Vision och övergripande mål	10
3 Nuläge	11
Natur i Norrbotten	11
Kultur, kulturarv och kulturmiljöer i Norrbotten	11
Turism – besöksnäring	14
Motstående intressen mellan natur, kultur och turism	15
Utbildningar i Norrbottens län för natur- och kulturmiljöguider	16
Arbetsmarknad för natur- och kulturmiljöguider	17
Certifiering av guider	18
Ekoturism – Naturens Bästa certifiering	19
4 Redovisning av intervjuer med aktörer och redovisning av gruppdiskussioner från seminariet den 3 oktober 2007	21
5 Framtida utvecklingsområden	29
Entreprenörskap/värdschap	29
Kommunikationer	30
Marknadsföring/Information	31
Ekoturism	32
Samisk turism	32
Nationalparker och naturreservat	32
Förvaltning	33
Vad Norrbotten vill med programmet	33
Bilagor	
Intervjuade organisationer/företag	34
Frågelista	35
Program för seminarium om natur- och kulturturism 3 oktober 2007	36
Referenslista/bakgrundsmaterial	37

1 Inledning/bakgrund

Uppdraget

Länsstyrelserna i Gotlands, Västra Götalands, Värmlands, Jämtlands och Norrbottens län ska ta fram länsvisa program för hur natur- och kulturturismen kan utvecklas i länet. Detta ska ske som ett led i arbetet med regional utveckling. Respektive länsstyrelse ska utreda möjligheterna till att naturvård och arbetet med kulturarvet och utveckling av natur- och kulturturism ömsesidigt kan stödja varandra.

Avsikten med programmen är bl a att visa hur skyddade områden och andra natur- och kulturvärden kan och bör nyttjas för hållbar natur- och kulturturism.

Länsstyrelserna ska särskilt utgå från:

- skrivelsen "En samlad naturvårdspolitik" (skr 2001/02:173)
- propositionen "En politik för en långsiktigt konkurrenskraftig svensk turistnäring (prop 2004/05:56)
- propositionen "Svenska miljömål – ett gemensamt uppdrag (prop 2004/05:150)

Dessutom ska prioriteringarna i det regionala tillväxtprogrammet (RTP) beaktas.

Programmet bör bl a belysa följande:

- beskrivning och analys av framgångsfaktorer respektive eventuella hinder för att utveckla natur- och kulturturismen
- förutsättningarna, särskilt när det gäller utbildnings- och fortbildningsbehov och marknadsrelaterade aspekter
- tillgången på och arbetsmarknad för kvalificerade natur- och kulturmiljöguider
- beskrivning av hur natur- och kulturturismen kan och bör utvecklas vidare i länet

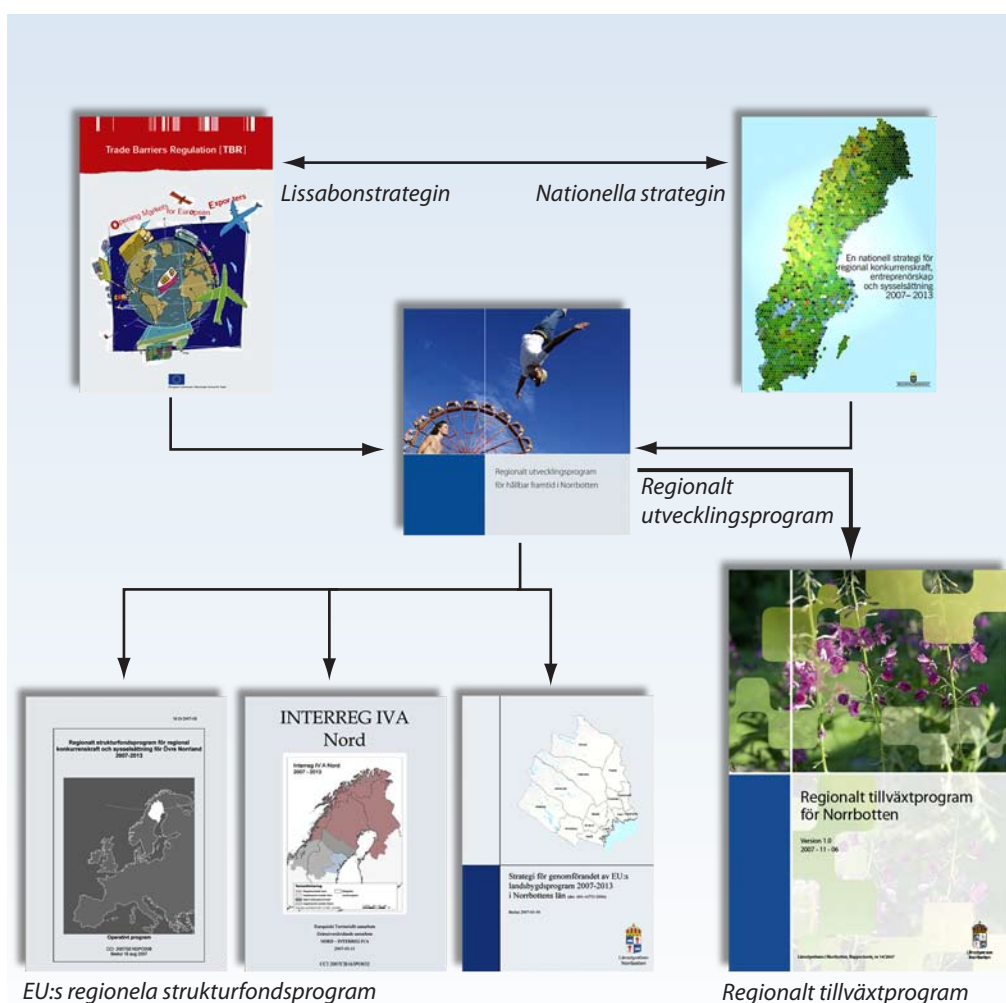
Programmet bör i första hand utgå från en tidshorisont som motsvarar de närmaste fem till tio åren. Länsstyrelsen ska redovisa uppdraget till regeringen (Miljödepartementet) senast den 29 februari 2008.

Koppling till andra program

Nedan finns en förenklad bild av hur program och strategier samspelar – EU, nationell och regional nivå.

Som grund för det regionala utvecklingsarbetet ligger den "Nationella strategin för regional konkurrenskraft, entreprenörskap och sysselsättning". En hållbar utveckling ska genomsyra allt regionalt utvecklingsarbete. De prioriteringar som finns i strategin (Innovation och förnyelse, Kompetensförsörjning och ökat arbetskraftsutbud, Tillgänglighet och Strategiskt gränsöverskridande samarbete) ska anpassas till regionala och lokala förutsättningar.

I strategin pekar man bl a på att naturmiljöer, kultur och kulturarv har fått ökad betydelse för regioners innovativa utveckling och konkurrenskraft. Där står att det även är viktigt att bredda näringslivsbasen genom att bl a tillvarata naturmiljöer, kultur och kulturarv i utvecklingen av innovativa miljöer. En attraktiv region med utvecklade natur-, kultur- och kulturarvsresurser bidrar med ett mervärde till näringsliv och främjar den regionala konkurrenskraften.

Det Regionala utvecklingsprogrammet för hållbar framtid i Norrbotten (RUP) utgör grunden för allt utvecklingsarbete i länet. Länet präglas av en god miljö med höga natur- och kulturvärden, frisk luft och rent vatten. Här finns en stor variation av naturtyper från storslagna fjällområden till en fantastisk skärgård. Våra attraktiva livsmiljöer ska vidareutvecklas, både så att människor kan och vill bo här – samtidigt som de utgör ett attraktivt besöksmål.

Strävan efter en hållbar utveckling utgör grunden för hur Norrbotten ska verka och agera. Allt vi gör ska hålla i längden. För att nå framgång måste hållbarhetsperspektivet beaktas i alla sammanhang när vi formar vår framtid.

För utveckling av näringslivet utgör länets Regionala tillväxtprogram (RTP) en grund. Detta program fokuserar på en stark och hållbar ekonomisk tillväxt. För att skapa möjligheter för en långsiktigt hållbar tillväxt och utveckling har Norrbotten gjort ett vägval och prioriterat fem tillväxtområden:

- Kunskapsintensiva tjänstenärings
- Upplevelsenäring
- Test- och övningsverksamhet
- Energi och miljöteknik
- Basindustri – förädling

Natur- och kulturturismstrategins syfte och innehåll passar väl in i tillväxtområdena kunskapsintensiva tjänstenärings- och upplevelsenärings.

Det finns ett flertal andra regionala program och strategier som behandlar viktiga tillväxt- och utvecklingsfrågor. Alla program och strategier hänger samman i ett system och som exempel kan nämnas Fjällprogrammet och Landsbygdsprogrammet. De framtida utvecklingsområden som beskrivs i detta program, natur- och kulturturism, kan förverkligas genom andra program, där ekonomiska resurser finns.

Syfte och avgränsningar

Programmets syfte är att stärka natur- och kulturturismen i länet och är att betrakta som en branschspecifik strategi knuten till det Regionala Utvecklingsprogrammet (RUP) och det Regionala Tillväxtprogrammet (RTP). Natur- och kulturturism är en, bland flera, strategier som utgör ett förtydligande och förklarande inom ett visst område inom RUP/RTP.

Programmet kommer inte att behandla jakt- och fisketurism. Det finns ett separat uppdrag till länsstyrelserna att skriva ett program om fisketurism.

Vi kommer att lägga tyngdpunkten i programmet på:

- framgångsfaktorer och eventuella hinder för att utveckla natur- och kulturturismen
- hur natur- och kulturturismen kan och bör utvecklas vidare i länet

Metod

Programmet baseras på dialoger/intervjuer med ett antal berörda aktörer och samtalen har hållits enligt en frågelista, se bilaga 2. Dessa samtal utgör det primära underlaget till programmet förslag till framtida utvecklingsområden.

Den 3 oktober 2007 hölls ett seminarium där ett 40-tal aktörer deltog. Seminariet bestod av föreläsningar och gruppdiskussioner, där möjlighet att komma med synpunkter gavs. Intervjuerna och resultatet av gruppdiskussionerna redovisas i ett särskilt kapitel.

Internt på länsstyrelsen har funnits en arbetsgrupp med representanter från enheterna Tillväxt och kommunikation, Företagsstöd, Naturvård och Kulturmiljö samt en styrgrupp där avdelningscheferna från avdelning Näringsliv och avdelning Miljö samt enhetschefen för Tillväxt och kommunikation deltagit.

Möjligheter att lämna synpunkter på programarbetet har funnits via länsstyrelsens webbsida, under tiden 2008-01-10 till 2008-02-15.

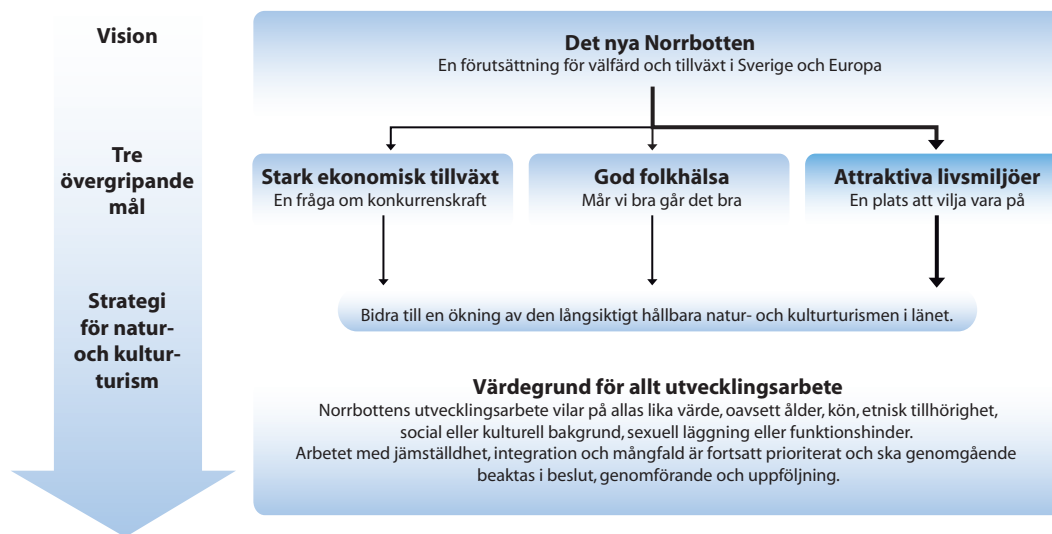
Definitioner

Kulturturism enligt detta program och i enlighet med uppdraget baseras på lokala och regionala kulturella resurser t ex språk, traditioner (materiella och immateriella), historia, kulturlandskap, bebyggd miljö, arkeologiska lämningar, arkiv och museer.

Naturturism baseras på naturens olika kvaliteter – dess skönhet, dess biologiska mångfald och landskapsvariation. Nationalparkerna och naturreservaten utgör naturturismens viktiga besöksmål.

Med turistbranschen avses i detta sammanhang kommuner, museer, organisationer, företag som på olika sätt och i olika omfattning arbetar för och/eller med turistisk verksamhet.

2 Vision och övergripande mål

Visionen för programmet är att den ska bidra till en ökning av den långsiktigt hållbara natur- och kulturturen i Norrbottens län. Det betyder att programmet ska vara positivt för kultur- och naturmiljöer och samtidigt leda till socialt välmående och ekonomisk tillväxt.

Detta innebär bland annat:

- ökat antal gästnätter
- ökat antal besökare i nationalparker och naturreservat
- ökat antal besökare till kulturmiljöer och kulturarvsinstitutioner
- ökat antal turistföretag
- ökat antal anställda i turistföretagen
- ökad omsättning i turistföretagen

Gammelstads kyrkstad

3 Nuläge

Natur i Norrbotten

Norrbottens län är Sveriges rikaste region med naturmiljöer av olika slag. Ca 20 % av länets areal är avsatt som nationalparker och naturreservat. Hela 95 % av Sveriges nationalparksareal ligger i Norrbotten och naturreservaten är till ytan i särklass i Sverige. Länet sträcker sig från kust med unik skärgård, genom ett fantastiskt skogslandskap, till fjällen med sina dramatiska områden med både högalpina avsnitt och vidsträckta fjällhedar.

Länet har åtta nationalparker och 187 naturreservat (januari 2008). De flesta av dessa områden är iordningsställda för besökare som vill vandra, åka skidor och/eller transportera sig med snöskoter i eller genom områdena. Områdena är juveler i vår natur och innehåller sällsynta och unika områden som vi vill visa upp.

Länet har tre världsarv utsedda av Unesco där Laponia är ett område som har kriteriet natur och kultur. Laponia består av nationalparkerna Sarek, Padjelanta, Stora Sjöfallet och Muddus samt naturreservaten Sjaunja, Stubba och del av Kvikkjokk – Kabla. Staten är huvudman för dessa områden och ansvarar för områdenas skötsel och förvaltning.

Det är inte bara nationalparker och naturreservat som innehåller attraktiva naturområden och upplevelser. Flera andra områden har mycket höga natur- och friluftsvärden. Kebnekaise-massivet som är Sveriges högsta berg är ett område värt ett besök. De unika palsmyrarna (permafrostområden) i Tavvavuoma och områdena kring mellanriksvägarna till Norge är andra exempel på värdefulla besöksmål.

Naturen är till för alla och är en resurs ur bl.a. turistisk synpunkt. Genom att visa, värna och vårda dessa områden har Norrbottens natur blivit attraktiv för människor som bor här och för tillresande besökare.

Kultur, kulturarv och kulturmiljöer i Norrbotten

I Norrbotten finns ett rikt kulturutbud som på olika sätt kan utgöra en resurs för länets turistnäring. Utställningar, föreställningar, konserter, festivaler, visningar och "upplevelser" arrangeras av många olika aktörer på flera typer av arenor. Mångfalden och möjligheterna är oändliga!

Norrbottens länsbibliotek, Norrbottensteatern, Norrbottensmusiken och Norrbotten museum är verksamma i alla kommuner. Tornedalsteatern och Samiska teatern har under senare år etablerat verksamheter utgående från

Struves meridianbåge. Karta: Lantmäteriverket, Finland.

respektive minoritetskultur. I de flesta kommuner arrangeras regelbundet konstutställningar och dansföreställningar – bl a med stöd av landstingets länskonsulenter – och i nära hälften av kommunerna finns kulturhistoriska museer med samlingar, utställningar och arrangemang. Kustkommunerna Luleå och Piteå har inom ett och samma år invigt var sin modern konsertlokal.

Länets kulturarv intar en särställning i det rikhaltiga utbudet eftersom detta på många sätt är unikt och omöjligt att kopiera på annan plats. I denna kategori ryms såväl den samiska kulturens alla yttringar – från jojken via slöjden till renskötseln – som tunnbrödet, palten och kyrkstadstraditionen. Kulturarvet nyttjas ofta som ett betydelsefullt ingångsvärde i de traditionella konstarterna.

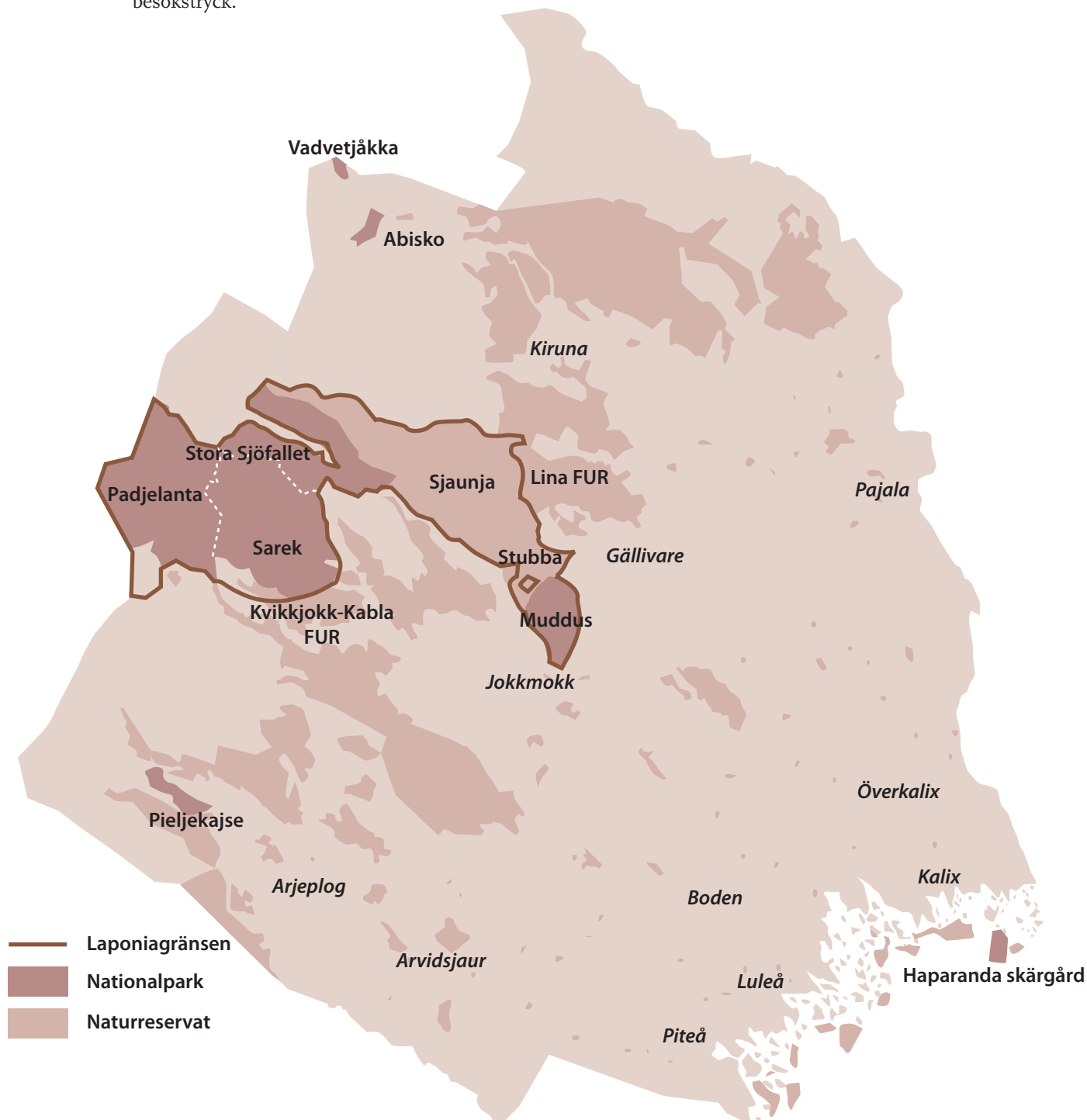
Kulturmiljön är en bärande del av kulturarvet, som i sin vidaste mening avser alla miljöer som vid någon tidpunkt påverkats av människan, även de vi ofta kallar vildmarker. Begreppet avser dock vanligtvis en miljö som utpekats som särskilt värdefull för de historiska spår den visar. I Norrbotten finns t ex tre världsarv – Gammelstads kyrkstad, Laponia och Struves meridianbåge – där utmärkelsen helt eller delvis grundas på respektive områdes kulturhistoriska värden. Vid sidan av dessa giganter finns andra, mindre kända men ändå betydelsefulla miljöer:

- Ett 70-tal skyddade kyrkor där kyrkomiljön och byggnaden, med inredning och inventarier, utgör viktiga delar av vår gemensamma historia (t ex kyrkorna i Övertorneå, Haparanda och Gammelstad).
- Omkring 80 vårdade fornlämningsmiljöer där informationsmaterial på plats berättar om fornlämningen, dess funktion och tillkomsthistoria (t ex stenåldersboplatsen i Lillberget, gruvlämningarna i Laver och stalotomterna vid Junkarälven).
- Byggnadsverk skyddade som byggnadsminnen för sina höga värden inom områden som arkitektur, teknik och samhällshistoria (t ex lappstan i Arvidsjaur, kraftstationen i Porjus och stadshuset i Kiruna).
- Agrara helhetsmiljöer, kulturresevat, där fokus ligger på hur marken nyttjats och påverkats av människan (Hanhinvittiko fåbod och – inom kort – Gallejaur by).
- Stads- och landsbygdsmiljöer av riksintresse, med särskilt utpekade kulturhistoriska helhetsvärden (t ex Rådhusorget i Piteå, garnisonsstaden Boden och Tornedalens odlingslandskap).

Samhällets och de kulturarvsvårdande institutionernas arbete för att bevara och utveckla miljöerna har, förenklat, tre utgångspunkter:

- Miljöerna utgör historiska arkiv av grundläggande betydelse för förståelsen av våra förfäders liv. De är dessutom omöjliga att återskapa när de en gång gått förlorade.
- Miljöerna bidrar till människors upplevelse av gemenskap och hemkänsla, till historisk och geografisk förankring.
- Miljöerna kan vara spännande att besöka eller utgöra unika arenor för olika typer av arrangemang och aktiviteter som i sin tur lockar besökare.

I arbetet med kulturmiljöernas turistiska potential bör de enskilda satsningarna värderas mot risken för överexponering och slitage. Satsningarna ska också göras med respekt för miljöernas kulturella sammanhang och i samråd med förvaltare och intressenter. I dagsläget är det emellertid mycket få av länets kulturmiljöer som riskerar att slitas ut genom ett alltför högt besöksstryck.

Norrbottens natur- och kulturmiljöer kan ta emot många fler besökare utan att slitas ut. I detta avseende är vi långt ifrån de internationella turistmagneterna i exempelvis Egypten eller Kina vilket i sig – faktiskt! – kan locka ytterligare besökare. Det exklusiva och unika i en upplevelse ska inte underskattas.

Turism – besöksnäring

Det finns inga enkla sätt att beskriva turismen eller besöksnäringen. Såväl aktiviteten turism liksom turistnäringen är mycket komplexa företeelser. Enligt Förenta Nationerna (FN) och den internationellt vedertagna definitionen omfattar turism människors aktiviteter när de reser till och vistas på platser utanför sin vanliga omgivning för kortare tid än ett år för fritid, affärer eller andra syften. Definition omfattar därmed i princip all konsumtion som är direkt kopplad till resande, inklusive affärsresande.

Turismen som tillväxtbransch och utvecklingsmöjlighet för sysselsättning och långsiktig försörjning är jämförelsevis relativt ung. Från 60-talet och framåt har turism som verksamhet kommit att få en allt större betydelse där bl.a. glesbygdens företag kunnat se större möjligheter till framtida försörjning som ger en möjlighet att stanna kvar i bygden. I takt med att intresset för länet ökat som destination har antalet större och mindre företag kunnat utveckla sin verksamhet. Denna utveckling har dock skett i mindre organiserad form jämfört med andra näringar.

Turismen ökar i omfattning i stort sett i hela världen. Detta gäller inte minst Sverige där ökningen i omsättning 2006 var nära 10 procent och uppgick till nästan 191 miljarder kronor. Fritidsresenärer svarade för 46 procent, svenska affärsresenärer för 21 procent och resenärer från utlandet för 32 procent. Exportvärdet, mätt som utländska turisters konsumtion i Sverige, uppgick till 62 miljarder kronor, vilket var något mer än exportvärdet av svenska personbilar.

I Norrbotten är utvecklingen av exempelvis antalet gästnätter större än i andra delar av landet. Norrbottens län hade 2006 en ökning av antalet gästnätter med 14 procent jämfört med Stockholm som hade en ökning med 6,8 procent. Ökningen i Norrbotten var näst störst i landet efter Uppsala län. Hela landet ökade med 6,3 procent.

Under den senaste tioårsperioden har investeringarna i turistanläggningar i Norrbottens län ökat i betydande omfattning. Investeringarna är mest markanta i fjällområdet och i kustkommunerna. Investeringarna omfattar såväl stora anläggningar som mindre aktivitetsföretag. Hotell, skidanläggningar, stugbyar, konferensanläggningar och/eller spa står för den största delen av investeringsvolymen. Investeringarna i aktivitetsföretag står för en betydligt mindre del men är ett viktigt komplement till de större.

Samhället, representerat av främst kommuner, men även staten har investerat i sådana anläggningar som har betydelse för besöksnäringens utveckling. Investeringar har bl.a. gjorts i museer, äventyrsbad, konferensanläggningar, teater och annan kulturell infrastruktur vilket skapar goda förutsättningar för besöksnäringen i form av kringaktiviteter. Flyget och transporter i övrigt, där samhället är huvudman, är av avgörande betydelse för besöksnäringens utvecklingsmöjligheter.

Besöksnäringen i länet har stark dragning till det naturen kan erbjuda. Många av aktivitetsföretagen är knutna till natur och/eller kulturupplevelser. För utifrån kommande besökare är ofta naturen det som lockar mest. Vinterperioden i Norrbotten har utvecklats till en stark besöksperiod med stort attraktionsvärde i snö, kyla, norrsken och is. De mindre aktivitetsföretagen har ofta förankringar i sådana inslag och har kunnat utveckla intressanta turistprodukter utifrån dessa naturvärden. De mindre aktivitetsföretagen har utvecklat många intressanta turistprodukter utifrån vårt nordliga klimat. Samekulturen är starkt kopplad till såväl fjäll som skog och utgör ett viktigt inslag i besöksnäringen.

Jokkmokks marknad

Motstående intressen mellan natur, kultur och turism

Varför uppstår motstående intressen mellan natur-, kultur- och turismsektorerna och hur kan man verka för att natur- och kulturresurser nyttjas på ett hållbart sätt? Dessa frågor belyses i rapporten "Målkonflikter mellan natur, kultur och turism i hållbart utvecklingsarbete" från Etour (U2005:29). Rapporten kan laddas ned på www.etour.se

I rapporten har beskrivits flera orsaker till att motstående intressen kan uppstå, några av dem sammanfattas nedan:

- Politikområden med olika ansvarsområden står delvis emot varandra. Det finns också en motsättning mellan en kommersiell struktur och en ickekommersiell struktur eller om man så vill mellan nyttjande och bevarande.

- Ett exempel på motstående intressen mellan nationell och lokal/regional nivå är tillkomsten av skyddade områden (exempelvis världsarvs- eller biosfärområden). Dessa nomineras eller initieras på nationell nivå, men ska finna finansiering och förvaltning på lokal/regional nivå. Lokala och regionala aktörer upplever svårigheter med att utveckla turistisk verksamhet då de anser att nationella regler och restriktiv svensk lagstiftning sätter skydd och bevarande före brukande.
- Tolkningen av hållbar utveckling blir lätt otydlig inom näringspolitiken. De ibland diffusa hållbarhetsmålen gör att konflikter inte alltid blir riktigt tydliga förän någon form av utvecklingsinitiativ kommer. Olika aktörers syn på landskapet och turismen behöver kommuniceras för att bygga förståelse och dialog.

För att regioner ska bli framgångsrika förutsätts långsiktiga, hållbara och genomtänkta utvecklingsstrategier av den typ som finns i de regionala utvecklingsprogrammen och de regionala tillväxtprogrammen.

I rapporten konstateras slutligen att det finns stor potential i svensk natur- och kulturturism. De fallgropar som finns kan undvikas genom samverkan, dialog och fortsatt kunskapsuppbyggnad. Med rätt planering och fortsatt samarbete kommer natur- och kulturresurser att kunna skapa hållbar tillväxt i många delar av landet.

I tillägg till ovanstående kan nämnas att företagare inom natur- och kulturturism i de allra flesta fall saknar kontroll över de centrala resurserna/attraktionerna. Detta medför att den del av turistprodukten som har det största upplevelsevärdet, ofta har ett litet ekonomiskt värde. Turisterna betalar för att äta, bo och resa, men inte för upplevelsen av natur- och kulturmiljöerna. Samtidigt förvaltas ofta dessa miljöer av offentligt finansierade institutioner som också har mycket begränsade möjligheter att ta betalt för nyttjandet av miljöerna med tillhörande "infrastruktur" (information, leder etc). Detta förutsätts i första hand finansieras skattevägen.

Det nationella forskningsprogrammet "Friluftsliv i förändring", information finns på www.friluftsforskning.se, studerar friluftsliv och naturbaserad turism i Sverige. Programmet är finansierat av Naturvårdsverket. Avsikten är att fånga friluftslivets bredd och dynamik i ett föränderligt samhälle. Ett av forskningsprojekten inom programmet behandlar "Friluftsliv, naturturism och regional utveckling". Projektet fokuserar på friluftslivets kommersiella sidor. Detta görs genom att kartlägga efterfrågan och utbud av naturturism, analysera socioekonomiska effekter av turismutveckling, analysera samband mellan friluftsmöjligheter och naturturism samt studera hur turismentreprenörer och andra aktörer kan bidra till en förbättrad förvaltning av skyddad natur.

Utbildningar i Norrbottens län för natur- och kulturmiljöguider

Lapplands kommunalförbund driver i samarbete med Umeå Universitet ett naturguideprogram. Utbildningen ges i Gällivare, Jokkmokk, Kiruna och Pajala. Naturguideprogrammet är en tvåårig högskoleutbildning där eleverna får naturkunskaper samtidigt som de lär sig leda och ta hand om människor i naturen. Moment med kulturhistoria och traditioner hos folkgrupper i Norra Skandinavien ingår.

I beskrivningen av utbildningen står det att utbildningen är ett resultat av den snabbt växande efterfrågan på kvalificerad arbetskraft inom turistnäringen. Det finns ett stort behov, enligt Lapplands kommunalförbund, av välutbildade guider med goda naturkunskaper, som även har kunskap om hur man driver och sköter företag och organisationer som arbetar med att producera upplevelser och friluftaktiviteter med naturen som bas.

Exempel på verksamheter där den som genomgått naturguideprogrammet kan arbeta är företag och organisationer som har naturguidning, olika typer av vandringar, draghundsturer, forsfärder, fiske- och jaktresor, museiguidningar och information.

Tornedalens folkhögskola i Övertorneå har en tvåårig yrkesinriktad naturguideutbildning med plats för 18 elever. Andra året kan eleverna välja inriktning mot kultur/hantverk eller mot fiske. Naturguiden ska exempelvis ha färdighet att ta sig fram i naturen, förmåga att förmedla kunskap om fåglar, blommor, kultur m m samt förmåga att skapa god stämning och duka fram en festmåltid i vildmarken.

Luleå tekniska universitet har startat uppbyggnad av ett Centrum för turism och upplevelseproduktion. Centrumet byggs upp etappvis fram till och med år 2010. I slutet av 2007 ska det vara formellt etablerat. Tanken är att bilda ett nav av personer, kurser, utbildningar och kunskapsunderlag som ska kunna bidra till regional och nationell tillväxt inom turist- och besöksnäringen. Centrumet inriktas på värdskap, samverkan och marknadskommunikation baserat på regionens natur och kultur. Det samlar universitets kompetenser inom områden entreprenörskap och företagsutveckling, resursförvaltning och upplevelseproduktion. Det administrativa ansvaret för centrubildningen flyttas från och med 2008 över till Institutionen för musik och medier vid Luleå tekniska universitet i Piteå.

Vid Luleå tekniska universitet finns fil kand och magisterutbildning i upplevelseproduktion, förlagd till Musikhögskolan i Piteå. Utbildningen är en del av "Mötesplats Upplevelseindustrin i Piteå" som är en nationell nod för upplevelseindustrin inom turism, media och musik. Utbildningen är därför fokuserad på upplevelseproduktion inom turism/besöksnäring, musik och media. Några projekt med anknytning till natur- och kulturturism som drivs av Luleå tekniska universitet är: "Hållbar natur- och kulturturism, Guidens roll för kvalitetssäkring av upplevelsen och hållbar naturturism", "Turismen och naturresurserna: En rättsekonomisk studie av potentiella intressekonflikter" och "Inventering av utbildningsbehov i turistföretag". Vid Luleå tekniska universitet bedrivs också forskning kring kulturarvsfrågor och turism med koncentration på tre områden: Undersökning av kultur och kulturarv i turistnäringen, konsumtionskultur i en historisk kontext och entreprenörskap bland minoriteter.

Någon utbildning som har särskild inriktning mot kulturmiljöguider finns inte i länet.

Arbetsmarknad för natur- och kulturmiljöguider

Tillgången på och arbetsmarknaden för kvalificerade natur- och kulturmiljöguider är svår att bedöma.

Många av turistföretagen i länet är mycket små, ofta enmansföretag som inte har möjlighet att anställa personal utan utför guidningar själva. Guidning eller programverksamhet ingår ofta i deras affärsidéer. De stora besöksmålen har egna guider anställda t ex IceHotel, Gammelstads Kyrkstad och vissa kyrkor.

Ett antal arbetslösa guider, ca 70 st i dagsläget enligt arbetslöshetsstatistiken, finns i länet, men vi har inga uppgifter om deras utbildningsnivå och har heller inga uppgifter om det finns någon efterfrågan på deras tjänster. De har själva uppgett till arbetsförmedlingen att de har erfarenhet och utbildning.

Utifrån tillgängligt material, ser det ut som att det inte finns någon stor efterfrågan på

guider och att det ofta handlar om säsongsarbeten, d v s förutsättningarna för natur- och kulturmiljöguider på arbetsmarknaden är inte särskilt goda och det är svårt att helt få sin försörjning från guidning.

Certifiering av guider

Som exempel kan den förstudie som har gjorts av Luleå kommun beskrivas. Förstudiens mål är att ta fram ett underlag för en långsiktigt fungerande guideorganisation i Luleåregionen. De enkäter och intervjuer som har gjorts har bl a kommit fram till att guideutbildning behövs, att guiderna kan tänka sig att organisera sig i ett nätverk, att det på sikt behövs en guideförening och en aktör eller organisation som sköter marknadsföring och långsiktiga kontakter. För kvalitetssäkring av guider finns möjlighet till auktorisation via guideorganisationen Sveguide. Sveguide är en ideell förening som organiserar och marknadsför auktoriserade guider runt om i Sverige. Man verkar för en likvärdig utbildning över hela landet och har tagit fram riktlinjer för auktorisation.

Ett förslag till nationell certifiering av naturguider har arbetats fram av en arbetsgrupp inom Interreg III B-projektet NEST ("Northern Environment for Sustainable Tourism").

Gruppen har utarbetat ett förslag till certifieringssystem, byggt på ämneskompetens och guidekompetens, och ett förslag till organisation för certifiering.

Rapporten pekar också på att det finns ett behov från turismbranschen och andra intressenter av ett nationellt certifieringssystem för naturguider och att certifieringen ska bygga på moderna tankar kring guidning och interpretation (en amerikansk guidepedagogik).

Världsarvet Laponia har haft en särskild Laponiaguideutbildning där de blivande guiderna fått kunskaper om service, världsarv, Laponiaområdet m m. Utbildningen gav certifiering som Laponiaguide. Utbildningen är nu inkluderad i det naturguideprogram som drivs av Lapplands kommunalförbund.

Ekoturism – Naturens Bästa certifiering

Svenska ekoturismföreningen och Naturens bästa

”Ekoturism är ansvarsfullt resande som bidrar till skyddet av naturmiljöer och till lokalbefolkningens välbefinnande”

The International Ecotourism Society, 1992

Svenska ekoturismföreningen bildades 1996 och arbetar för mer och bättre ekoturism. Ekoturism är den turism som bevarar och tar ansvar för ömtålig natur och kultur, både i Sverige och utomlands. Ekoturism är en av de snabbast växande delarna av den globala turismen. Ekoturism är också en affärsidé som gör att kommersiell turism kan kombineras på ett hållbart sätt med traditionella ekonomier och ursprungskulturer. Svenska ekoturismföreningen vill samla alla som är intresserade av ekoturism både som idé och i praktisk verklighet. Föreningen verkar för att koppla samman turism med naturskydd, att utveckla svensk glesbygd, att miljöanpassa all turism, att göra Sverige känt som ett spännande resmål och att tillgängliggöra naturupplevelser utöver det vanliga. Svenska Ekoturismföreningen sprider kunskap, bidrar till naturturismens utveckling, bidrar till nätverk och brobygge mellan olika parter och inspirerar genom att få fler resenärer att upptäcka ekoturismens fördelar.

Naturens Bästa är ett verktyg i arbetet med kvalitetsmärkning av turistföretag. 2002 blev Naturens Bästa den första nationella kvalitetsmärkningen av ekoturism på norra halvklotet. Tre organisationer står bakom kvalitetsmärket: Svenska Ekoturismföreningen som är huvudman, Svenska Naturskyddsföreningen och VisitSweden. Naturens Bästa har sex grundprinciper:

Kvikkjokk mot väster, flygbild.

1. Respektera resmållets begränsningar – minsta möjliga slitage på natur och kultur
2. Gynna den lokala ekonomin
3. Miljöanpassa hela verksamheten
4. Bidra aktivt till natur- och kulturskydd
5. Satsa på upptäckarglädje, kunskap och respekt
6. Kvalitet och trygghet på resan

Grundprinciperna har översatts till konkreta krav på arrangörerna och deras arrangemang för att de ska uppfylla kraven för Naturens Bästa. Den naturliga startpunkten för den som vill få kvalitetsmärkningen Naturens Bästa är att bli medlem i Ekoturismföreningen. Nästa steg är en obligatorisk utbildning som förklarar ekoturismens principer och ger praktisk hjälp med ansökningsförfarandet. Därefter kan man göra sin ansökan.

I Norrbottens län finns i dagsläget (december 2007) 34 st företag som är medlemmar i Svenska Ekoturismföreningen och av dessa har 7 st kvalitetsmärkningen Naturens Bästa.

Teater Älvmötet, Vuollerim 6 000 år.

4 Redovisning

– intervjuer med aktörer och gruppdiskussioner vid seminariet den 3 oktober 2007

Intervjuerna har genomförts under tiden maj till oktober 2007. De flesta har genomförts vid personliga besök men en del har genomförts per telefon. Vid några tillfällen har flera personer varit närvarande, både intervjuare och intervjuade. För det mesta har det dock varit fråga om samtal mellan två personer. Intervjuerna har gjorts efter en frågelista, se bilaga 2, och svaren har antecknats. Bandspelare har således inte använts.

I undersökningen ingår sju turistföretag verksamma i Norrbotten inom natur- och kulturturism med olika specialinriktningar. Här återfinns två museer, två samiska turistföretag och två företag som kombinerar boende med kulturturism. Det sjunde företaget är föreningsdrivet och i startgroparna med natur- och kulturturism. Dessutom har fyra destinationer och ett världsarvsprojekt intervjuats, vidare fyra länsorganisationer (eller länsförbund av nationella organisationer) och fyra nationella. Till de sistnämnda hör Sametinget och Samernas Riksförbund, se vidare förteckning i bilaga 1.

Dagsläge

Vilka tillgångar nyttjas idag?

Ser man till vilka tillgångar som nyttjas så är det framförallt tillgångar i närmiljön. Många företagare håller sig inom ett begränsat område där de kan dra nytta av sin lokalkännedom och sin lokala förankring. Ser man däremot till hur många som har ensamrätt till tillgångarna så är svaret mycket klart; endast två nej-svar har getts på frågan om tillgångarna nyttjas av andra aktörer. För det mesta ses inte detta som ett problem utan hellre som möjligheter till samverkan. Många aktörer har etablerade samarbeten med andra företag. Däremot uppskattas inte de utländska aktörer som rör sig i tex nationalparkerna utan vederbörligt tillstånd. Också friluftslivet anges som nyttjare och orsak till konflikter.

Sametingets representanter säger att "de samiska attributen" används av många andra än samer för profilering och marknadsföring, men att det mer handlar om att förstärka den egna profilen än om orättmätig exploatering.

Är dagens nyttjande hållbart?

På frågan om dagens nyttjande är långsiktigt hållbart, både ekonomiskt och ekologiskt, svarar många: ekologiskt ja, ekonomiskt nej. De flesta menar att natur- och kulturturismen handlar om så pass små volymer att någon risk för fysisk exploatering inte finns. Däremot anger många att lönsamheten är låg eller till och med obefintlig, medan andra säger att lönsamheten ökar för närvarande. Det kan ta tid att arbeta upp en lönsam verksamhet, en företagare säger att det tog tio år och en annan att efter 20 år är företaget både långsiktigt, hållbart och lönsamt. Många talar också om de små entreprenörernas svårigheter att ta betalt och om bristande kunskaper i marknadsföring, sälj teknik och prissättning.

I intervjun med landstinget framhålls att det finns risk för en viss "förslitning" av tex samiska symboler, som kan dyka upp i de mest aparta sammanhang. Den fysiska förslitningen av natur- och kulturmiljöerna bedömer landstinget inte vara något stort problem idag.

Vad mer efterfrågas idag?

Idag efterfrågas samisk kultur, "genuina" natur- och kulturmiljöer, jakt, fiske, vinteraktiviteter, orörd natur, tystnad, is och snö, mörker, norrsken, lokal mat, kortare turer efter markerade leder och dagsvandringar med eller utan guide, specialiserad turism med ämnen som huggormar, botanik, fiske, upplevelser i små grupper. Från landstingets sida pekar man flera gånger på de "... vattentäta skott som finns mellan turism- och kultursektorn" och menar att mycket skulle vinnas på en samverkan.

De viktigaste aktörerna

Bland dagens viktigaste turistaktörer nämns givetvis de stora "dragarna" IceHotel, Pite Havsbad och IKEA. En företagare formulerar det så här: de turistföretag som skapar en reseanledning är de viktigaste; kring dessa skapas sedan ett antal supportföretag på orten.

Flera svarar transportföretagen, en nödvändig förutsättning för turismen, och många talar om den samiska kulturen i allmänhet som en viktig aktör. Swedish Lapland och länets nio turistdestinationer anses som viktiga, de genererar nya möjligheter till samverkan. Många av de intervjuade anger de enskilda, duktiga och engagerade entreprenörerna i länet som viktigast. Men en destinationsföreträdare säger att man inte kan tala om en aktör – inte ens IceHotel – utan det är allt sammantaget, mångsidigheten och komplexiteten; det gäller att konkurrera inte inbördes utan med Kanada, Finland, Madagaskar ...

Framtiden

Våra viktigaste natur- och kulturtillgångar

På frågan om vilka natur- och kulturtillgångar som är viktigast för länets turism i framtiden återkommer den samiska kulturen i nästan alla svar, men man talar också om den torne-dalska kulturen och nybyggarkulturen och om blandningen av dessa kulturer. Bland övriga svar finns orörda gammelskogar och orörda älvar, tystnaden, glesheten, norrsken, storslagen natur, skärgården, världsarven, matkulturen, ett levande kulturlandskap, möjligheten att jaga och fiska. Länet är mångfasetterat med rika natur- och kulturtillgångar, som bara väntar på idérika entreprenörer.

Trender

Trender som man ser är bl.a. att turisterna är mer resvana, pålästa och kvalitetskrävande. Gästerna vill uppleva det som är äkta och genuint och nöjer sig inte med vad som helst. En annan trend är det växande antalet pigga pensionärer, s.k. WHOPs (Wealthy Healthy Older People) med gott om pengar, som vill ha ett kunskapsinnehåll, exklusiva upplevelser men också bekvämlighet i sina resor. Helhetsupplevelsen är viktig, värdskap och lokal atmosfär är betydelsefullt. En företagare påpekar att ekoturismen ökar i världen med hållbara produkter som gagnar lokalsamhället och som är utvecklande för gästerna, "... gäster vill göra gott med sina pengar".

Några talar om Norrbotten som ett exotiskt resmål för många, och man har märkt av ett ökat intresse för norra Sverige. Flera talar om ökad efterfrågan på kortare resor med allt färdigpaketerat och "förädlad", men också om ökande närturism och saknad efter landsbygden. Det finns en efterfrågan på lugn och ro, mobilfria områden, friluftsliv och hälsa. Idag växer många upp fjärrade från naturen och vill konsumera den kvickt och enkelt, och det innebär också att fler behöver hjälp för att komma ut.

Öka eller minska?

Genomgående anser de intervjuade att kultur- och naturturismen bör och kan ökas – ”det är inte precis trångt därute”. Endast hos en av destinationerna finns tveksamhet inför en ökning. Man menar att det finns en gräns, både när det gäller logiutbyggnad, vad naturen tål och hur mycket den samiska kulturen tål. Bland dem som ställer sig positiva till en ökning är man också noga med att tala om en ökning under ansvar, varsam ökning, under ordnade förhållanden och i dialog mellan entreprenörer, myndigheter och andra intressenter. Några talar om möjligheten till zonerings för att undvika slitage eller att ha områden med begränsad tillgänglighet och andra som ”offras”. Flera påpekar också vikten av att inte bara ”avsätta” områden under skydd utan att också ge entreprenörer rätt att förädla tillgången.

Hinder

Bland hinder man tycker sig se mot ett ökat nyttjande nämns att tillgångens värde nöts ner och exklusiviteten går förlorad; att det är öppet och okontrollerat p.g.a. allemansrätten; olösta mark- och arrendeförhållanden; brist på samordning mellan län och kommun och mellan myndigheter, markägare och turistföretag för en långsiktig utveckling; brist på entreprenörer, kompetens, kapacitet och kapital. Det är många små företag som inte har egna resurser att utvecklas och växa. Regelverket i nationalparkerna, förvaltningsstrukturen, miljöhänsyn och risken för slitage är andra hinder som påtalas. Krångel och byråkrati utgör hinder, företag och myndigheter måste samarbeta och förenkla för gästen. Flera tar upp frånvaron av ”bruna vägskyltar” till sevärdheter i länet. Hinder för en ökning av den samiska turismen kan finnas internt i samebyarna, enligt SSR. Också hänsyn till rennäringen kan vara ett hinder, en ökning av turismen får inte gå ut över den samiska primärnäringen, säger sametingets talesmän. Ett mentalt hinder för utveckling finns också, påpekar en av de intervjuade, eftersom turism inte betraktas som en näring i Sverige, det är inget riktigt jobb.

Insatser för ökning av turismen

För att övervinna hindren finns en mängd förslag: samordning och kommunikation mellan olika förvaltningsnivåer och turismaktörer; nationella lösningar krävs, kommun och region räcker inte till; gemensam destinationsutveckling och marknadsföring; bättre kunskaper både om presumtiva gäster och om de tillgångar som nyttjas. Kunskapen måste både fördjupas och breddas och kunskapsuppbyggnaden måste hållas levande för att undvika stereotypisering. Den långsiktiga hållbarheten ökar med kunskap. Ökad långsiktighet i transportsystem och byggande behövs liksom en översyn av moms lagstiftningen med hänvisning till Nordnorge där turismen är undantagen från moms. Stötta småföretagen bättre, t ex i deras kvalitetsarbete och ge de seriösa entreprenörerna exklusiv nyttjanderätt till natur- och kulturtillgångar. Utbildning av företagarna i t ex matkultur, värdskap och kvalitetssäkring, men också utbildning och pedagogiskt material till skolorna från grundnivå och uppåt tas upp av flera intervjuade.

En allmän höjning av turismens status behövs – i andra länder finns turismministerier, i Sverige saknas samordning både nationellt och regionalt. Konkurrensen med friluftslivet måste få en lösning.

Många talar om samordning av t ex marknadsföring och information, bokning och betalning. Infrastruktursatser bör göras för att öka tillgängligheten, styra nyttjandet och skydda natur- och kulturtillgångarna. Zonerings nämns även i detta sammanhang. Fjällen borde lyftas fram på ett bättre sätt som en del av Norrbotten. Företrädarna för sametinget menar att man bör börja i en annan ända och hellre fokusera på näringsmöjligheter än som nu på konfliktfrågor. Det behövs ett annat synsätt och andra attityder. Det gäller också att titta på vad som ges tillbaka till bygden och bredda förvaltningen.

Vilka är de viktigaste aktörerna i framtiden?

Genomgående lyfts de små, kunniga och ansvars-kännande entreprenörerna fram. Likaså talar många om de samiska entreprenörerna som viktiga i framtiden. Det är de enskilda företagarna som i mötet med gästen svarar för framgången. Morgondagens entreprenör måste förstå vad kunden efterfrågar, men också vara beredd att samarbeta med t.ex. andra företag, myndigheter och organisationer och dessutom vara lyhörd mot lokalbefolkningen för att undvika onödiga konflikter. Företag som skapar reseanledning med internationella gäster, som ger exportintäkter, hör till morgondagens viktigaste aktörer.

Infrastruktur och bra kommunikationer nämns som en förutsättning för framtidens aktörer. Många talar återigen om samordning på olika nivåer, från enskilda företagare till en turismminister, och samverkan över kommun-, läns- och nationsgränser och här vill man att myndigheterna medverkar. Destinationsbolagen och Swedish Lapland ses också som viktiga aktörer i framtiden, liksom de stora företagen, "dragarna". Enligt landstingets representanter behövs ett par spetsar, tunga aktörer som IceHotel, som drar folk och i förlängningen gagnar bredden. De offentliga aktörernas uppgift är att stötta det nya, som kan bli stort i framtiden.

Övriga synpunkter

Fördelning av ansvar och befogenheter, kostnader och intäkter

Här pekar svaren åt olika håll. En del säger att det finns en obalans i fördelningen, både när det gäller ansvar/befogenheter och kostnader/intäkter. De båda museicheferna i undersökningen är mycket tydliga på den punkten: museer och andra kulturvårdande instanser har både ett stort ansvar och stora kostnader för i första hand kulturtillgångar, men får inga, eller mycket små, intäkter. Intäkterna går till andra aktörer. Lantbrukarna är också en grupp som har stora kostnader för att hålla landskapet öppet utan att alltid få ekonomisk täckning för detta.

Alla som bär kostnader bör ha del av intäkterna och här kan det vara fråga om att hitta former för samverkan mellan olika aktörer, menar en del. IceHotel nyttjar Jukkasjärvis byamarker för sina aktiviteter och det med byns goda minne, det ger arbetstillfällen och intäkter till byn. Däremot kan det finnas en del konflikter med samebyn när det gäller markanvändningen. Transport- och logiföretagen får de stora intäkterna medan det är aktiviteterna som lockar gäster. Statens båda företag Vattenfall och Sveaskog har stora intäkter från länets naturtillgångar och måste fås att ta ett större ansvar för utvecklingen av natur- och kulturturismen.

Flera anser att stat och kommun måste ha ett övergripande ansvar, medan turistföretagen tar intäkterna, men också att det gäller att hitta rätt nivå, en enskild kommun kan t ex inte "ta ansvar för en nationalpark". När det gäller den samiska turismen så anser sametingets företrädare att ansvaret för den självklart bör ligga på sametinget. Idag är det ingen som har det ansvaret. Här skulle man kunna pröva nya modeller för förvaltning och samverkan, menar man.

Ska vi ta betalt?

De flesta av de intervjuade tycker att det är självklart att ta betalt, man ska kunna försörja sig på turismen. Men man säger också att gästen måste få något i gengäld, ett mervärde av något slag. Miljöerna ska inte avgiftsbeläggas men aktiviteterna och produkterna. Tar man betalt kan gästerna också ställa krav på kvaliteten. Att hitta förebilder i USA och Kanada, med sina nationalparksentréer, besökskvotering och vakter, har både förespråkare och motståndare i undersökningen. Några tar också upp användandet av kort, som t ex fiskekort som skulle kunna utvecklas. Kanske ett pass, kopplat till en kortare kurs inför en vistelse i en nationalpark. Att införa krav på guide i nationalparker är ett annat förslag som skulle ge intäkter. Genom avgifter skulle man kunna styra besöken och begränsa slitage i naturområden, såsom redan

nu sker exempelvis i Haparanda Sandskär, där tillträdet är kopplat till båttransport och guide. En företagare säger att nyttjandet av naturen inte är gratis: "Det har länge finansierats med skattemedel, men nu är de tiderna förbi".

Kvalitetssäkrad information?

Att kvalitetssäkring behövs är de flesta inne på och många hänvisar till de kvalitetssystem som redan finns på marknaden, Tour Quality och Naturens bästa, och som också används av en del företag. Någon föreslår ett sakkunnighetssystem, som kunde bedöma informationen och någon efterlyser stöd från museerna. En intervjuperson refererar till turismen i Frankrike som jobbar med gemensamma varumärken och kvalitetssäkrar hela kedjan från taxin som hämtar på flygplatsen till kocken som serverar maten och guiden som berättar om platsen.

Tillgänglighet till besöksmålen

"Har vi alls råd att ha besöksmål utan mottagare?" frågar sig en företagare och ger ett exempel med Nilaskåtan i Arvidsjaur, som kostades på en restaurering men nu bara står där, "svårnådd och oinbjudande". En annan företagare menar att vi måste sköta vår resurs bättre och nyttja lokalbefolkningen till detta, de vill ta hand om sin bygd. Bygger vi en rastplats så måste den skötas om, annars är det bättre att inte bygga alls.

Flera är inne på nyttjandet av ny teknik för att förbättra tillgängligheten och en kombination av teknisk utveckling och mänskligt bemötande. Några talar om Internet, GPS och annat som finns i 3G-tekniken. En destinationsföreträdare ger förslag till ett åtgärdsprogram för ökad tillgänglighet i tre punkter:

1. Skyltning med bruna skyltar på åtminstone svenska och engelska
2. Upprustning av infrastrukturen, framför allt bilvägar
3. Fornminnen o d bör ha information på flera språk och hållas efter.

Dragningen av leder är viktig, lederna bör gå där det finns service, aktiviteter och attraktioner. Också värdskapet och öppettider nämns i detta sammanhang liksom närheten till kommuner. Det måste gå att ta sig till sevärdheterna.

Gammal samisk förrådsanläggning vid Gáhpesluoppal, Padjelanta.

Behövs särskilda natur- och kulturmiljöguider?

Här påpekas behovet av utbildning men inte bara i sakkunskap utan även i t.ex. skådespeleri. En guide måste inse att han/hon står på en scen, som någon uttrycker det. Ett förslag är att guiderna skulle rekryteras från kreativa yrkesmiljöer, som skådespelare, matkreatörer etc. Flera talar också om "storytelling" som en fruktbar guidemetod.

Några frågar sig om behovet verkligen finns och menar att det inte finns några utvecklingsmöjligheter för guider om det inte finns tillgång till exklusiva områden. För en del typer av verksamhet med intensiv guidning är duktiga guider A och O, men man måste få en större efterfrågan på denna typ av upplevelser först. Kan fler företag sälja "kvalificerade" upplevelser så kommer behovet av guider att öka.

I Luleå kommun pågår för närvarande ett projekt kring guideutveckling efter att en förstudie har gjorts. Det gäller att verkligen hitta folk som själva är intresserade och dessutom duktiga förmedlare, menar en destinationsföreträdare, men märkligt nog har också behovet av bra broschyrer ökat, "... det går åt mycket nu när webben finns". Ett förslag är att det bör finnas kvalitetssäkrad, flerspråkig information om natur- och kulturmiljöer på länsstyrelsens hemsidor. Denna information bör också finnas på andra språk än svenska.

Både från museerna och från landstinget påpekas att norrbottniska guider generellt har en låg kompetensnivå och dåliga språkkunskaper och med det följer låg status. En förklaring finns givetvis i att det sällan rör sig om helårsanställningar. Man jämför med USA och Kanada, där exempelvis nationalparksguider har akademisk utbildning, och även Grönland. Det räcker inte med lokalkunskap eller egen erfarenhet för att göra en fullgod insats som natur- och kulturmiljöguide.

Utbildnings- och fortbildningsbehov

De flesta säger att behoven av både utbildning och fortbildning är enorma. Någon säger att guiderna inte behöver utbildas mer – däremot fortbildas i skådespeleri. Återkommande önskemål är utbildning i marknadsföring, värdskap och språk, men här nämns också säkerhet, säljteknik, lokal matkultur m m. När det gäller värdskap talar flera om behovet att utbilda även lokalbefolkningen. Några talar om skolans betydelse som grund för natur- och kulturturismen och ett behov av pedagogiskt material om regional natur och kultur.

Swedish Lapland har låtit Luleå tekniska universitet göra en undersökning av utbildningsbehoven bland entreprenörerna. Enligt landstinget kommer Almi så småningom att få ett utbildningsuppdrag inom turismområdet och förväntas självfallet arbeta tillsammans med den regionala turistorganisationen i denna fråga. Det finns en ny 80-poängsutbildning i Lapplands Kommunalförbunds regi, men enligt Kommunförbundet, är den inte riktigt vad entreprenörerna efterfrågar. En intervjuperson säger att behoven av utbildning är stora men det är inte alltid så lätt att få folk att gå kurser – skepparkurs och spritkurs kan gå bra, men värdskap, flora och fauna ...?

Från sametingets sida säger man att guiderna bör ha natur- och turismutbildning på universitetsnivå samt vara certifierade. Dessutom måste de kunna konsten att berätta en historia. Någon påpekar också att guider måste kunna sälla och ta emot ny kunskap och att det ligger en fara i dagens nischning av utbildning både i gymnasier och på universitet; grundkunskaperna är viktiga.

Natur- och kulturturismens roll för utvecklingen av Norrbotten?

Enigheten är total om den stora, totalt helt avgörande, roll som natur- och kulturturismen kommer att spela för Norrbottens framtid. Redan idag är turismen en stor och betydelsefull sektor, som snarare kommer att öka än minska i framtiden. Men samtidigt talar man om behovet av samverkan på olika nivåer och om riktade insatser och förändringar i regelverk och strukturer.

Det behövs politiska styrmedel och krafttag, då går det att åstadkomma utveckling.

Landstinget ser t ex Tornedalen som ett område med goda framtidsutsikter. Yngre samiska kvinnor har i många fall ett flertal spännande idéer, samarbetsförmåga och ett nytänkande som ibland går på tvärs mot gamla ingrodda föreställningar, vilket kan komma att betyda mycket för utvecklingen av turistnäringen i Sápmi. Flyttningen av Kiruna är, enligt landstinget, otroligt intressant i ett internationellt perspektiv. Natur- och kulturturism spelar en allt större roll för utvecklingen, men den kan bli bättre, exklusivare, bedrivs med högre kompetens och därmed ge en möjlighet att ta bättre betalt, enligt Kommunförbundet.

Flera tar också upp natur- och kulturturismen som en faktor för bevarande. En bevarad gammelskog eller ett fiskevatten kan ge ett ekonomiskt värde på lång sikt. Många ser också Norrbotten som det kompletta resmålet med fjäll, skog och kust. Det ger något för alla, här kan shoppingturism kombineras med snö- och isupplevelser eller en vistelse på lantgård, en konferens med vandring i urskog eller ett ångande bastubad. Turismen skulle kunna bidra till en annan bild av länet än enbart som råvaruproducerande, men samtidigt är det en osynlig bransch som hela tiden får kämpa för att synas.

Sammanställning av gruppdiskussioner från seminariet den 3 oktober 2007

Frågeställningarna är de som diskuterades i fyra olika grupper under dagen. Programmet för seminariet finns i bilaga 3.

1 Vilka natur- och kulturresurser kommer att locka flest besökare till Norrbotten i framtiden?

Här har samtliga grupper tagit upp samekulturen och också begreppet Lappland. Tornedalen, världsarven, Laponia och orörd natur, fjäll, fria horisonter och skärgården nämns också. Man har varit inne på klimat och årstider, som vinter, snö, is, kyla och norrsken. Även stadsflytten i Kiruna beräknas dra turister i framtiden. En grupp har tagit upp den av entreprenören skapade natur- och kulturupplevelsen, d.v.s. ingen turism utan att någon sätter igång den.

2 Finns det några hinder mot en ökning av natur- och kulturturismen i Norrbotten?

Brist på samordning är den genomgående synpunkten i alla grupper i denna fråga. Man efterlyser mer samarbete och en gemensam målsättning; en grupp säger att Norrbotten borde vara en enda destination. Dessutom brister det i lokal förankring, som ger motsättningar mellan friluftsliv och turism, i produktutveckling, värdskap, mathållning, lönsamhet, kunskaper och insikter. Det finns för få och för små entreprenörer, det behövs aktörer utifrån, gärna utländska. Mottagningskapaciteten är för låg, både kvalitativt och kvantitativt, och resorna är dyra och fungerar inte alltid. Trots det talas om en risk för överexploatering av naturresurser. Dessutom finns hinder i attityder, det finns fördomar mot de egna kvaliteterna och varumärket Norrbotten finns inte i folks medvetande.

3 Vilka är de viktigaste styrkorna respektive svagheter i dagens norrbottniska turistnäring?

Som länets styrkor talar man om att Lappland är ett starkt internationellt varumärke, att vi har bra råvaror och orörda naturområden och att näringen är stolt över sina resurser. Det finns en begynnande samverkan, länet har en gemensam turismstrategi och betydande tillgång till

kapital och resurser. Det finns också unika resurser som samekulturen och länet har en stark nationell dragningskraft. Inte bara samerna lockar utan folk/norrbottningar över huvud taget. Kust, skog och fjäll ger tillsammans en mångsidighet; också närheten mellan stad och natur är en styrka. Här finns ett varierat utbud och goda språkkunskaper.

Bland svagheter nämns bristen på riktigt bra idéer och projekt, för få internationellt säljbara produkter och dålig säljorganisation. Man påtalar bristen på omvärldsanalys och långsiktighet och att många har svårt att utveckla och sälja sin resurs. Många små entreprenörer har problem att klara större evenemang och åtaganden och många ser också sin verksamhet som en bisyssla vid sidan om. Det saknas primärproducenter, särskilt av mat. Motsättning mellan friluftsliv och turism är också en svaghet.

4 Vilka insatser bör göras för att främja utvecklingen av Norrbottens natur- och kulturturism

Här återkommer diskussioner om samordning och samarbete; utarbeta en strategi för natur- och kulturturismen och skapa koordination mellan näringen och myndigheter vad gäller olika utvecklingsinsatser. Man tycker också det är viktigt att synliggöra turismen som en näring och att prioritera natur- och kulturturism som en viktig resurs i länet. Man talar om kommunöverskridande turismplaner och om en destinationssamordnare. Mer betoning på tematurism än på destinationer föreslås. Man bör också undersöka vilken effekt de stora "dragarna" egentligen har och vilka samarbeten det leder till. Utbildning, fortbildning, kompetensutveckling och kunskapsutbyte mellan näring och natur- och kulturvårdsexperter är viktiga insatser. En annan grupp ansåg att utbildningsbehovet är stort i frågor om entreprenörskapet, däremot inte i frågor om resurserna, natur och kultur.

Grupperna har också talat om att lagstiftningen för entreprenörer bör förenklas och bättre kanaler bör hittas för kommunikation av t ex rättigheter och skyldigheter i reservat. Bättre hänvisningsskyltning efterlyses, en uppgift för Vägverket att lösa i samverkan med Swedish Lapland, och ett ständigt pågående arbete med informationsgränssnittet gentemot besökarna. Slutligen föreslås inrättandet av en "Gyllene triangel" i norr med inflygning till Luleå, resa med tåg eller buss till Gällivare, bil till Rovaniemi och sedan flyg till hemorten (London, Paris, Stockholm etc)

Norrbottensgård (Storgården), 1700-tal, Hägnan, Gammelstad.

5 Framtida utvecklingsområden

Inledning

Natur- och kulturturism betraktas som en starkt växande näring i Sverige och även sett i ett Europaperspektiv.

I länets Regionala tillväxtprogram är Upplevelsenärningar ett av fem utpekade tillväxtområden. I den inledande texten till detta tillväxtområde står det:

”Den natur, kultur och historia som finns i regionen, i kombination med bra kommunikationer, säkerhet och stabilitet, ger goda möjligheter att skapa produkter och upplevelser av hög kvalitet. Den drivkraft och det nytänkande som finns hos länets unga kommer till uttryck i helt nya tillämpningar och verksamheter inom tillväxtområdet – en sådan utveckling finns inom musik- och filmbranschen.”

Turism, upplevelser och kreativa näringar är tillväxtområden som har stora förutsättningar att utvecklas och bidra till en ökad regional konkurrenskraft och sysselsättning. Att använda vår natur- och kulturmiljö som drivkraft för en hållbar ekonomisk tillväxt blir allt viktigare.

På vilket sätt kan länsstyrelsen och andra myndigheter medverka för att få en positiv utveckling när det gäller natur- och kulturturism? Och – samtidigt får en bra balans mellan tillgänglighet och skydd av känsliga miljöer.

Nedan beskrivs några framtida utvecklingsområden. Urvalet har baserats på synpunkter som framkommit i dialogerna/intervjuerna med länets turistaktörer och synpunkter från seminariet den 3 oktober 2007. En avvägning har skett i förhållande till RUP och RTP samt länsstyrelsens övriga uppdrag.

De framtida utvecklingsområden som beskrivs i programmet är:

- Entreprenörskap/värdskap
- Kommunikationer
- Marknadsföring/Information
- Ekoturism
- Samisk turism
- Nationalparker och naturreservat
- Förvaltning

Entreprenörskap/värdskap

En viktig och avgörande förutsättning för tillväxt och utveckling är närvaron av duktiga och innovativa entreprenörer. De naturliga förutsättningarna för att utveckla besöksnäringen i länet är dokumenterat goda. Entreprenörskapet hos befintliga och nytillkommande företag utvecklas inom många områden för att produkten ska bli attraktiv för besökaren och vara konkurrenskraftig gentemot andra turistprodukter. I Norrbotten har aktörerna kraftsamlat för en gemensam satsning inom besöksnäringen genom arbetet med kraftprocessen och länets destinationer. En samordning mellan de olika aktörerna, både mellan myndigheter och mellan företag, är viktig för att kunna få fler turister till länet och ta emot dem på ett bra sätt.

Ett arbete med långsiktig inriktning för att förbättra såväl kvalitet som organisation, hos entreprenörer, myndigheter och organisationer, har påbörjats, vilket kan komma att förbättra förutsättningarna avsevärt för näringens framtida utveckling. Utan ett bra entreprenörskap och ett bra värdskap går inte branschen att utveckla på ett framgångsrikt sätt.

Ett bra värdskap är ett förhållningssätt där service och omtanke är viktiga faktorer. Ett gott värdskap skapar värde och gynnar många. Gästen upplever bättre kvalitet, vilket ger mervärde och framgång. Verksamheten utvecklas mer med engagerade medarbetare och nöjdare kunder som resultat. Det handlar om att se och förstå helheten och det större sammanhanget.

Ett genomgående tema i alla diskussioner har frågan om kvalitet i bl a transporter, boende, mat, aktiviteter och bemötande varit. Dagens turister är kvalitetsmedvetna och krävande men också beredda att betala för en högklassig upplevelse. För en framgångsrik utveckling är det av avgörande betydelse att turistnäringen förmår leva upp till kundens högt ställda förväntningar och krav. En internationell trend pekar på en ökad efterfrågan på småskaliga, exklusiva och miljöanpassade anläggningar.

Kvalitetssäkring av innehållet i guidning är också en viktig fråga. Det är viktigt med kunskap hos guiderna och kvalitet i bemötandet av kunderna.

Samverkan är ett område som påtalats särskilt när det gäller utveckling hos turistföretagen. Områden som nämnts av företagarna där samverkansbehovet är särskilt markerat är marknads-, affärs- och destinationsutveckling. Inom företagens egna organisationer bör detta vara områden som särskilt prioriteras när utbildningsplaner och andra planer för turistentreprenörernas utveckling upprättas.

I de intervjuer som gjorts finns återkommande önskemål om utbildning i marknadsföring, värdskap och språk, men även säkerhet, säljteknik, lokal matkultur, m m.

Luleå tekniska universitet har 2007 gjort en rapport, "Inventering av utbildningsbehov i turistföretag", där det har framkommit några viktiga områden för utformningen av kompetensutveckling inom turism och upplevelseproduktion. Dessa är: flexibilitet i tid och rum, utbildning under lågsäsong, låg kostnad, relevans, upplevelse av omedelbar nytta, blandning av teori och praktik, nätverksskapande samt språk och attityder. Viktigt är att utbildningarna utgår från vad deltagarna redan vet och kan, exempelvis genom att utgå från konkreta problem och frågeställningar som uppstår i företagarnas verksamhet.

Kommunikationer

Hållbara transporter är ett av de mest aktuella områdena för att uppnå en hållbar utveckling. Dagens transportsystem är i längden inte acceptabelt för vare sig ekonomin, människor eller miljön. Samtidigt är det av avgörande betydelse att framtidens generationer har tillgång till effektiva och funktionella transportsystem. Ökad kostnads- och miljöeffektivitet i transportsystemet innebär ett behov av dels en ökad produktion av alternativa bränslen dels en utveckling av resurssnåla transporter samt ökad samverkan mellan olika transportslag för att minska miljöbelastningen från transportsektorn.

Norrbottens geografiska läge, kalla klimat och de långa avstånden ställer dessutom extra höga krav på infrastrukturen och transportlösningarna. Ett väl fungerande transportsystem och goda kommunikationer är en av grundförutsättningarna för att ta tillvara de potentialer som finns för tillväxt inom olika näringslivssektorer, inte minst turistnäringen. Det är angeläget att transportsystemet säkerställer goda internationella förbindelser, både via fasta förbindelser och effektiva terminalpunkter samt att en god samverkan mellan transportslagen erhålls.

På grund av de stora avstånden har Norrbottens två statliga och tre kommunala flygplatser en mycket viktig funktion att fylla inom transportsystemet. Länet har ett mycket stort behov

av väl fungerande flygförbindelser för ett effektivt samspel med nationella och internationella destinationer. Flyget bör därför utvecklas på olika sätt, även om det har sina miljömässiga nackdelar. Till de mer otillgängliga delarna av länet och/eller från avlägsna destinationer är en kombination av flyg och bil eller buss fortfarande den enda möjligheten för att nå slutdestinationen. En potential finns också i att utveckla olika paket med upplevelser längs natursköna turistvägar där man flyger in och sedan åker på olika upplevelser längs en väg och antingen flyger hem från samma destination eller fortsätter från en annan destination.

Även vägnätet har behov av utveckling, trots sina miljömässiga nackdelar, för att erhålla ett effektivt och tillgängligt transportsystem i sin helhet. Tillgänglighetsproblemen i vägnätet är idag påtagliga. Framförallt i de mer glesbefolkade delar där vägnätets gleshet, bristande standard, bärighetsrestriktioner och tidvis tjalavstängningar bland annat medför förhöjda transportkostnader och framkomlighetsproblem. Detta är inte minst allvarligt för besöksnäringen.

Alternativa och mindre miljöbelastande kommunikationer bör också prioriteras. Den befintliga nattågstrafiken till Norrbotten kan utvecklas och förbättras och nya produkter utifrån de förutsättningar som finns kan skapas. Charterresor med tåg har i flera fall visat sig vara framgångsrika i olika delar av Europa, och idéerna kring detta kan mycket väl appliceras även till resmål i norra Sverige och Norden.

I ett turistiskt perspektiv kan det vara framgångsrikt med koncept där resan i sig får utgöra en betydelsefull del av upplevelsen, såsom exempelvis resor med kryssningsfartyg, exklusivare tågresor mm. För detta segment har även Inlandsbanan potentialer att utvecklas. Här finns även möjligheter, i likhet med flyget, att utveckla kombinerade resor längs natursköna turistvägar, exempelvis Barents road (Bodö-Arvidsjaur-Luleå-Haparanda-Salla-Murmansk)

Den enskilt största potentialen i ett infrastrukturperspektiv är en utbyggnad av Norrbotten-banan. Det skulle minska miljöbelastningen och innebära väsentligt förbättrad tillgänglighet till länet med miljövänliga tågresor, vilket skulle vara mycket positivt för turismnäringen. Exempelvis skulle helt andra möjligheter skapas för nattågs- och chartertågstrafik. Uppagningsområdet skulle, med samma restider som dagens nattågstrafik, kunna förlängas till Malmö/Köpenhamn.

Marknadsföring/Information

Marknadsföring och information är angelägna områden att arbeta vidare med. Större insatser kring marknadsföring av turismen, i synnerhet mot andra länder, behövs.

Konflikten mellan friluftsliv och turism samt negativa effekter av allemansrätten påtalas i ett flertal intervjuer. Här bedömer vi att det är viktigt att säkerställa att Naturvårdsverkets information om allemansrätten är tillgänglig för alla som besöker länet samt uppmärksammas och förstås av researrangörer inom och utom landet. En informationskampanj med internationella aktiviteter bör övervägas. Det är viktigt att informera om att allemansrätten gäller alla.

Sedan år 2002 finns möjligheten att nyttja särskilda, bruna vägmärken för turistvägvisning. Vägvisningen är internationell och avsedd för unika, sällsynta och allmänt intressanta turistmål. Turistmålen ska vara lätta att nå med bil, husvagn och buss och ha normala öppettider. Urvalet av de turistmål som ska skyltas med bruna vägverket sker på regional nivå och i samverkan mellan ex vis länsturistorganisationer, länsstyrelse, kommuner och Vägverk. I Norrbotten har urvalsarbetet ännu inte påbörjats.

Ekoturism

Ekoturismen växer snabbt. Många väljer i allt högre grad upplevelser där det samtidigt går att vara varsam mot miljö och kultur.

Ekoturism är ofta småskalig turism, olika sorters äventyrs-, natur- och kulturturism, som inte förstör de naturresurser som man kommit för att uppleva och som inte heller förstör för de människor som lever där man reser. Ekoturism ska bidra både till naturskydd och till verklig utveckling. Den småskaliga turismen är en viktig utvecklingsfaktor på landsbygden.

Kvalitetsmärkning och certifiering av turistföretagen behövs för att klara de nationella målen om långsiktigt hållbar utveckling. Önskemålet är att fler företag ska vara certifierade.

Samisk turism

Den samiska kulturen beskrivs ofta som en av de viktigaste tillgångarna för en positiv utveckling av länets turism. Begreppet ”samisk turism” börjar i allt större utsträckning öronmärkas för aktiviteter som baseras på den samiska kulturen och som arrangeras av samer. I hela landet finns idag ett 40-tal samiskt ägda aktivitetsföretag och intresset för turism – i vissa fall som komplement till rennärningen – bedöms vara i växande. Sametinget arbetar för att få ett nationellt uppdrag att utveckla den samiska turismen. Lika inom andra områden, är det viktigt att det inom det samiska samhället utvecklas ett stärkt entreprenörskap som kan ta hand om goda affärsidéer inom natur- och kulturturism och omvandla dessa till livskraftiga företag.

Vid sidan av de samiska företagens aktiviteter erbjuds turisterna såväl utställningar som andra arrangemang anknytnings till samisk historia, seder och bruk genom länets museer och övriga kulturinstitutioner. Dessa är betydelsefulla kunskapscentra som kan möta turistnäringens behov av kvalitetssäkrad och verksamhetsanpassad information om länets historia inklusive den samiska kulturen.

Nationalparker och naturreservat

Nationalparker och naturreservat är länets mest betydelsefulla naturmiljöer som vi kan visa upp. Områdena är bevarade på grund av sina olika unika naturvärden som exempel växter, djur och geologi. Landskapet i de olika områdena representerar sin unika del och ska utgöra en beskrivning av landets olika landskapsområden.

Det finns ett regelverk att följa i naturområdena för att kunna bevara dess känsliga natur. Reglerna är till för att besökare ska kunna uppleva dessa områden i nuet och i framtiden. Bestämmelserna kan innebära att allemansrätten är begränsad, men ibland också utökad. Bestämmelserna gäller för alla, även för markägare men också för turistentreprenörer. Föreskrifterna kan se olika ut från område till område, beroende på vad som krävs för att bevara de värden som finns där. Det kan exempelvis vara förbjudet att elda, använda motorbåt eller ha med sig hund i området. Cykling och ridning kanske är tillåtet, men bara på markerade leder. Bärplockning är ofta tillåten, även om du ibland bara får plocka så mycket som du kan äta på plats.

Nationalparkerna och naturreservaten är utspridda över hela länet men de största områdena ligger i fjällen eller fjällnära området. Anläggningar i form av övernattningsstugor och anordningar som vandringsleder, broar och raststugor har iordningsställts inom de flesta områdena. Vandring sommartid och skidåkning vintertid är vanliga rekreativa aktiviteter i dessa områden. Snöskoteråkning vintertid är en annan aktivitet som sker beroende på reglerna för området. Jakt och fiske är tillåtet i de flesta områdena utom i nationalparkerna.

”Värna – vårda – visa” är ett uttryck för att områdena är öppna för alla och att nyttjandet ska ske med försiktighet och varsamhet. Naturvårdsverket är ansvarig för områdesskyddet och då i första hand för nationalparkerna. Länsstyrelserna är regionalt ansvariga för naturreservaten men också förvaltare av alla skyddade områden.

Under senare tid har även turistföretagen uppmanats att nyttja den infrastruktur som står till förfogande i form av skyddade områden. Nationalparker och naturreservat är positiva tillgångar för dessa företagare. Genom bra information om de skyddade områdena kan förståelse för naturskyddet bli bättre. Det är dessutom viktigt att i detta sammanhang lyfta fram möjligheterna att få nyttja områdena för alla och en var.

Förvaltning

Programarbetets intervjuer visar en stor samstämmighet i synen på statens förvaltningsuppdrag: så länge kultur- och naturmiljöer utgör allmänt tillgängliga områden som inte kan avgiftsbeläggas måste staten bidra till områdenas förvaltning. Det statliga ansvaret inkluderar skötsel, information och tillgängliggörande (leder, broar etc) av turistiskt intressanta nationalparker, reservat och fornlämningsmiljöer men också bidrag till miljöer – t ex kyrkor – som har stora turistiska värden men vars ägare i huvudsak ägnar sig åt annan verksamhet.

För en långsiktig satsning på utvecklingen av natur- och kulturturismen är det av stor betydelse att staten fokuserar sin förvaltning på de besöksmässigt intressantaste områdena, att tillgänglighetsaspekterna beaktas i ex vis kulturmiljövårdens bidragsgivning och att staten för en levande dialog med entreprenörer och intressenter i de aktuella besöksområdena.

Vad Norrbotten vill med programmet:

Norrbottens program för Natur- och kulturturism sammanfattas i följande punkter, där länet ska verka för att:

- Utveckla ett bra entreprenörskap och värdskap i länet
- Förbättra kommunikationer och tillgänglighet
- Förbättra och öka marknadsföring och information kring länets attraktioner
- Verka för att fler företag ska bli certifierade och kvalitetsmärkta
- Stärka och stödja den samiska turismen
- Förbättra informationen om nationalparker och naturreservat
- Fokusera förvaltningen till de mest attraktiva natur- och kulturmiljöerna

Bilaga 1

Intervjuer

Organisation/företag	Intervjuade personer
Kommunförbundet	Anita Lindfors
Landstinget	Majlis Granström, Åsa Nyberg, Johan Sjökvist
STF, Svenska Turistföreningen	Pelle Andersson
Sametinget	Lars-Ove Jonsson, Ingrid Inga
SSR, Svenska Samernas Riksförbund	Helen Larsson
Åjtte, Svenskt Fjäll- och Samemuseum	Kjell-Åke Aronsson
Gallejar-Järvlia Kulturbildningsförening	Christer Lövgren, Leif Björk
Visit Luleå	Hanna Harila
Vägvisaren	Lennart Pittja
Gällivare kommun/Gällivare Lappland	Bernt Wennström/Johanna Mattsson
IceHotel	Yngve Bergqvist
Kiruna-Lappland	Carina Jonsson
Heart of Lapland ek för	Birgitta Persson
Destination Jokkmokk (ideell förening)	Birgitta Nilsson
Swedish Lapland	Annika Öhman
Sveaskog Naturupplevelser AB	Mikael Linnander
Båtsouj Lotta Svensson	Lotta Svensson
LRF, Lantbrukarnas Riksförbund	Karin Hedström
Kukkolaforsen Turist & Konferens	Svante Spolander
Silvermuséet	Ingela Bergman
Världsarvet Laponia	Jan Johansson, Eva Gunnare, Tatjana Rynbäck

Bilaga 2

Frågelista inför samtal med turistentreprenörer/aktörer inom turistbranschen

Med turistbranschen avses i detta sammanhang: kommuner, museer, organisationer, företag som på olika sätt och i olika omfattning arbetar för och/eller med turistisk verksamhet.

Med naturtillgångar avses: Naturens olika kvaliteter – dess skönhet, dess biologiska mångfald och landskapsvariation. Nationalparkerna och naturreservaten utgör naturturismens finaste besöksmål.

Med kulturtillgångar avses: Språk, traditioner, historia, kulturlandskap, bebyggd miljö, arkeologiska lämningar, arkiv och museer mm.

A. Inledande frågor

1. Turistentreprenörens/aktörens huvudsakliga verksamhet i generella termer?
2. Huvudsaklig målgrupp (ålder, härkomst, kön)?
3. Antal besökare/gästnätter etc per år (i egna arrangemang/anläggningar alt. i kommunen/regionen beroende på vem som intervjuas)?
4. Vilka eventuella hinder finns mot ett ökat nyttjande och vad beror de i så fall på?
5. Vilka insatser kan göras (på olika nivåer) för att åstadkomma ett ökat nyttjande om detta är önskvärt?
6. Vilka kommer att vara de viktigaste turistaktörerna i Norrbotten i framtiden (motivera)?

B. Dagsläget

1. Vilka natur- och/eller kulturtillgångar nyttjar ni i er verksamhet idag och på vilket sätt?
2. Nyttjas dessa tillgångar också av andra entreprenörer/aktörer och i så fall av vem/vilka och på vilket sätt?
3. Är dagens nyttjande långsiktigt hållbart (lönsamt och uthålligt)?
4. Vilka övriga natur- och/eller kulturtillgångar är efterfrågade idag och i så fall av vem/vilka (målgrupper nationellt och internationellt)?
5. Vilka är de viktigaste turistaktörerna idag i Norrbotten (motivera)?

C. Framtiden

1. Vilka natur- och/eller kulturtillgångar i Norrbotten tycker ni är de viktigaste för den Norrbottniska turismen i framtiden?
2. Kan man se någon trend med avseende på efterfrågan som grund för ovanstående bedömning?
3. Bör/kan nyttjandet av natur- och/eller kulturtillgångar öka eller begränsas?

D. Övrigt

1. Är dagens fördelning av ansvar och befogenheter, kostnader och intäkter, rättvis och relevant eller bör den förändras och i så fall på vilket sätt? Kan det t ex finnas grupper/aktörer som bär ett stort ansvar för förvaltningen av tillgångarna utan att ta del av intäkterna?
2. Kan/bör nyttjandet av vissa natur- och/eller kulturtillgångar avgiftsbeläggas? Hur skulle ett sådant system kunna se ut?
3. Kan/bör information om vissa natur- och/eller kulturtillgångar kvalitetssäkras? Hur skulle ett sådant system kunna se ut?
4. Vad behöver göras för att öka tillgängligheten vid de olika besöksmålen i form av service, information etc?
5. Vilka behov/önskemål/synpunkter finns med avseende på särskilda natur- och kulturmiljöguider?
6. Vilka utbildnings- och fortbildningsbehov finns?
7. Vilken roll spelar natur- och kulturturismen för utvecklingen av Norrbotten i stort? Finns det geografiska skillnader?

Bilaga 3

Program för seminarium om natur- och kulturturism

Tid: 3 oktober, kl 10.00 – ca 15.15, fika finns från 09.30

Plats: Stora Björn, Länsstyrelsen, Luleå

09.30 – 10.00	Fika
10.00 – 10.15	Inledning, beskrivning av uppdraget
10.15 – 11.00	Friluftsliv, naturturism och regional utveckling Linda Lundmark, Umeå Universitet
11.00 – 11.15	Paus
11.15 – 12.00	Är Norrbotten attraktivt i ett internationellt perspektiv? Olle Melander, f d Turistdelegationen
12.00 – 12.45	Lunch
12.45 – 13.00	Introduktion till eftermiddagens gruppdiskussioner
13.00 – 14.30	Gruppdiskussioner
14.30 – 14.45	Fika
14.45 – ca 15.15	Återsamling och en kort genomgång av vad som framkommit i diskussionerna
	Avslut

Anmälan till Ulla Sundström, ulla.sundstrom@bd.lst.se,

tel 0920 – 961 92 senast den 27 september.

Meddela samtidigt om någon specialkost önskas.

Välkomna!

Gunilla Havnesköld

Britta Wännström

Kenneth Wågman

Ronny Edin

Bilaga 4

Referensmaterial/bakgrundsmaterial

Luleå tekniska universitet,

Inventering av utbildningsbehov i turistföretag – slutrapport, 2007

Länsstyrelsen i Norrbottens län,

Regionalt Utvecklingsprogram för en hållbar framtid i Norrbotten

Länsstyrelsen i Norrbottens län,

Regionalt tillväxtprogram för Norrbotten

Länsstyrelsen i Norrbottens län,

Fjällprogrammet, Regionalt miljö- och hushållningsprogram för fjällen

Länsstyrelsen i Västernorrlands län, Gelter Hansi, Lundstedt, Milly, et al,

Sammanfattning av förslag till nationell certifiering av naturguider, 2007

Petterson, Robert & Svensson, Bo (red),

Målkonflikter mellan natur, kultur och turism i hållbart utvecklingsarbete, ETOUR (U 2205:29)

Regeringskansliet,

En samlad naturvårdspolitik (skr 2001/02:173)

Regeringskansliet,

En politik för en långsiktigt konkurrenskraftig svensk turistnäring (prop 2004/05:56)

Regeringskansliet,

Svenska miljömål – ett gemensamt uppdrag (prop 2004/05:150)

Regeringskansliet,

Nationell strategi för regional konkurrenskraft, entreprenörskap och sysselsättning 2007-2013

Sametinget,

Näringspolitisk strategi för Sametinget, 2006

Strukturfondsprogram för Regional konkurrenskraft och sysselsättning, Övre Norrland, 2007-2013

Webbsidor

<http://www.bd.lst.se/skyddad/Startpage.aspx>

<http://www.bd.lst.se/kulturmiljo/Startpage.aspx>

<http://www.ekoturism.org/>

<http://www.friluftsforskning.se/>

<http://www.naturensbasta.com/index.asp>

<http://www.nutek.se/sb/d/668>

Motstående sida: den gamla samekyrkan i Jokkmokk (uppförd 1753).

Länsstyrelsen
Norrbotten
www.bd.lst.se